

Handledning till antologin "Ett fördrivet folk"

Producerad av Caroline Edgren
Ladda ner på www.levandehistoria.se

Antologin ”Ett fördrivet folk”

Utgångspunkten för antologin ”Ett fördrivet folk” är nazisternas folkmord på romer under andra världskriget. Därefter återfinns ett antal texter som beskriver romernas situation i Europa från 1500-talet fram till idag, med tonvikten på svensk efterkrigstid.

Den diskriminering och det utanförskap som har präglat romernas vardag sedan hundratals år tillbaka återspeglas i antologins fakta- och debatttexter och ögonvittnesskildringar.

Användningsområde

Antologin ”Ett fördrivet folk” kan användas som läromedel av lärare i historia, samhällskunskap/SO och religion, vid studier av till exempel Förintelsen, folkmord, etik etniska minoriteter och integration eller andra närliggande teman. Nivån lämpar sig för elever i gymnasiets årskurser, samt i åk 9.

De ämnen som antologin berör känns särskilt angelägna idag, då antiziganismen ökar i Europa. Det faktum att romerna drabbades av nazisternas folkmord är något som sällan lyfts fram. Även området etniska minoriteter och integrationspolitik är extra aktuellt, med anledning av EU:s pågående utvidgning.

Om antologibidragen

Följande antologibidrag ger en djupare inblick i romernas historia och situation:

- Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...
- Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Z-registren
- Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer

Övriga bidrag kan läsas enskilt eller fungera som komplement till något eller flera av ovanstående kapitel.

I slutet av detta dokument hittar du även hänvisningar till användbara länkar och litteratur.

Indelning av antologibidragen

För att göra det överskådligt för dig som är lärare är antologibidragen indelade i tre kategorier:

- *Nazisternas folkmord på romer – Porrajmos – och dess efterverkningar*

- *Århundraden av utanförskap och diskriminering*
- *Antiziganism i moderna demokratier*

Observera att några av antologibidragen återfinns i två kategorier.

Nazisternas folk mord på romer – Porrajmos – och dess efterverkningar

Elie Wiesel: Zigenarnatten (s 8-11)

Berith Kalander: Omfånget av min skuld (s 12-19)

Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folk mordet... (s 22-27)

Århundraden av utanförskap och diskriminering

Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folk mordet... (s 22-27)

Singoalla Millon: ”Inga zigenarungar i våran skola!” (s 28-33)

Hans Caldaras: Keré – hemma (s 34-37)

Katarina Taikon: Författaren (s 38-47)

Ragnar Gustavsson: Straffarbete och sterilisering (s 59-61)

Soraya Post: Rätt till liv (s 62-65)

Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Z-registren – en skamfläck för den svenska demokratin (s 66-73)

Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer (s 74-83)

Ian Hancock: Hur ska man umgås med romer? (s 84-95)

Antiziganism i moderna demokratier

Soraya Post: Rätt till liv (s 62-65)

Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer (s 74-83)

Ingrid Schiöler: Vem bryr sig egentligen? (s 98-107)

Marian Wydow: Stolthet och möjligheter (s 120-125)

Beskrivning av antologibidrag

Här kan du som är lärare bilda dig en uppfattning om antologibidragens innehåll. Observera att några av bidragen i boken inte återfinns i denna lärarhandledning.

Elie Wiesel: Zigenarnatten (s 8-11)

Ögonvittnesskildring

Författaren Elie Wiesel är jude och överlevande från Auschwitz. I texten beskriver han Zigenarnatten – natten mellan den 2:a och 3:e augusti 1944 – då de kvarvarande nära 3 000 romerna i lägret fördes till gaskamrarna och dödades.

Berith Kalander: Omfånget av min skuld (s 12-19)

Ögonvittnesskildring

Hanna Dimitri är en av få romer som överlevt Auschwitz. 1945 kom hon till Sverige och Malmberget. På 60-talet ansökte hon om krigsersättning från Västtyskland, men fick avslag. Efter två års överklagande fick Hanna Dimitri till slut rätt. I texten berättar hon om sina upplevelser i Auschwitz och hur de påverkat hennes liv.

Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet... (s 22-27)

Faktatext

Journalisterna Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid beskriver romernas historia, med tonvikt på förföljelse och diskriminering. I texten återfinns exempel på hur den svenska staten försvårat situationen för romer under århundradena. Även Statens Rasbiologiska Institut finns omnämnt.

Singoalla Millon: ”Inga zigenarungar i våran skola!” (s 28-33)

Ögonvittnesskildring

Singoalla Millon är född 1930 och uppvuxen i Göteborg. I texten beskriver hon sin barndom som präglades av upprepade försök att hävda sin rätt till skolgång. Först vid 35 års ålder lärde hon sig läsa och skriva – något som hennes föräldrar aldrig gjorde.

Hans Caldaras: Keré – hemma (s 34-37)

Ögonvittnesskildring

Hans Caldaras är romsk musiker, författare, debattör och en av krafterna bakom Romskt Kulturcentrum i Stockholm. Texten är hämtad från självbiografin ”I betraktarens ögon” och beskriver Hans Caldaras uppväxt i Göteborg under 50-talet då tillvaron präglades av myndigheternas agerande mot romer.

Katarina Taikon: Författaren (s 38-47)

Debatterande text

Författaren och debattören Katarina Taikons text kan betraktas som ett utdrag ur debatten mellan henne och Ivar Lo-Johansson – den s k Zigenarstriden – som utspelade sig under 50-talet. Katarina Taikon var angelägen om att romer skulle få samma medborgerliga rättigheter som andra svenskar, medan Ivar Lo-Johansson hade en romantiserad hållning som innebar att han ansåg att romerna skulle leva det nomadiserade liv som de alltid gjort. Texten behandlar att antal av de fördomar som florerat kring romer som folkgrupp.

Ragnar Gustavsson: Straffarbete och sterilisering (s 59-61)

Ögonvittnesskildring

Resande Ragnar Gustavsson lämnade 1989 en levnadsskildring till Folkminnesarkivet i Göteborg som beskrev många av de tvångsåtgärder som myndigheterna använt sig av gentemot romer/resande. Texten är ett utdrag ur denna skildring.

Soraya Post: Rätt till liv (s 62-65)

Ögonvittnesskildring/Debatterande text

Soraya Post är ordförande för International Roma Women Network och vice ordförande för European Roma and Travellers Forum. Texten handlar om hur Soraya Posts mor blev tvingad till abort och sterilisering, och hur utanförskap och diskriminering präglade Soraya Posts liv. Detta gör att hon idag kämpar för sina och alla andra romers rättigheter.

Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Z-registren – en skamfläck för den svenska demokratin (s 66-73)

Faktatext

Journalisterna Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid beskriver de systematiska kränkningar av medborgerliga och mänskliga rättigheter som romer utsatts för i Sverige under 1900-talet. Bland annat behandlas de etniska register som staten upprättade och använde sig av fram till på 70-talet.

Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer (s 74-83)

Faktatext/Debatterande text

Journalisten och debattören Irka Cederberg har särskilt inriktat sig på romernas historia och situation idag. Texten behandlar antiziganistiska tendenser i samhället i modern tid, både i Sverige och i Europa, samt regeringars, myndigheters och politikernas inflytande över majoritetssamhällets uppfattningar och beslut. Även medias roll i spridandet av fördomar behandlas. Texten refererar också till Diskrimineringsombudsmannens rapport ”Diskriminering av romer i Sverige” från 2004.

Ian Hancock: Hur ska man umgås med romer? (s 84-95)

Debatterande text

Författaren och forskaren Ian Hancock behandlar och avfärdar i texten ett antal av de fördomar som florerar kring romer, bland annat de som kretsar kring nomadisering, bristande moral och hygien. Han ger åtskilliga exempel på hur utbredda dessa fördomar är än idag.

Ingrid Schiöler: Vem bryr sig egentligen? (s 98-107)

Debatterande text

Ingrid Schiöler är flyktinghandläggare på Röda Korset och har lång erfarenhet av romer som kommer som flyktingar till Sverige. Texten är en redogörelse för svensk flyktingpolitik under de senaste decennierna och hur den påverkat och påverkar romer.

Marian Wydow: Stolthet och möjligheter (s 120-125)

Debatterande text

Marian Wydow är rom och har arbetat med ett stödprojekt för romer i Malmö. I texten berättar han om sina erfarenheter från projektet och sin syn på romernas situation i

Sverige idag. Liksom många andra romer har han själv diskriminerats, men inte anmält detta till DO. Han framhåller positiv särbehandling som ett möjligt sätt att ge romer de rättigheter majoritetssamhället åtnjuter.

Diskussionsfrågor och uppgifter

Till de tre kategorierna finns diskussionsfrågor och uppgifter kopplade. Du väljer själv ut vilka dina elever får. De frågor/uppgifter som ligger på en högre nivå är markerade med "Överkursfråga".

En del frågor och uppgifter passar ihop med flera av antologibidragen inom kategorierna, medan andra är specifikt inriktade på ett bidrag.

Efter varje fråga/uppgift finns information om vilket eller vilka antologibidrag som bör läsas för att eleven ska hitta den information han eller hon behöver. Många frågor/uppgifter följs också av kort information om vad som bör ingå i diskussionen/svaret. Detta är avsett som vägledning till dig som är lärare.

Nazisternas folkmord på romer – Porrajmos – och dess efterverkningar

- **Diskutera orsakerna till att det dröjde ända till 80-talet innan Västtyskland erkände att även romer som grupp drabbades i nazisternas folkmord under andra världskriget.**
 - Hur tror du att det påverkar romernas situation idag att de som grupp inte blev erkända som offer för nazisternas folkmord?
 - Hur skulle du uppleva att inte få upprättelse för ditt lidande?
 - Vad tror du att en upprättelse har för betydelse för en människa som upplevt något sådant?

Läs: Berith Kalander: Omfånget av min skuld

- **Uppgifterna om hur många romer som mördades i nazisternas folkmord varierar kraftigt, från några hundra tusen upp till flera miljoner. Vad kan det bero på att det är svårt att få fram en exakt siffra?**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

De flesta romer var statslösa och inte bokförda eller mantalsskrivna. Dessutom vågade en del romer inte uppge sin etniska tillhörighet. Därför är det svårt att göra en uppskattning av hur många romer som mördades.

Överkursfråga:

• **Enligt lag (1964:169) om straff för folkmord gäller att:**

1 § Förövar någon en gärning, för vilken enligt lag är stadgat fängelse i fyra år eller däröver, mot en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös folkgrupp med avsikt att förgöra gruppen helt eller delvis, dömes för folkmord till fängelse på viss tid, lägst fyra och högst tio år, eller på livstid.

2 § För försök, förberedelse eller stämpling till folkmord, så ock för underlåtenhet att avslöja sådant brott dömes till ansvar enligt vad i 23 kap. brottsbalken stadgas.

Diskutera denna FN:s definition av folkmord.

– Tycker du att det är en fullständig definition, eller skulle du vilja förändra den på något sätt?

– Hur skulle definitionen kunna förändras i sådant fall, och vad skulle i konsekvenserna då bli?

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

Kritiker menar att FN:s definition är alltför snäv, eftersom den bara inkluderar nationalitet, etnisk tillhörighet eller religion. Dessutom måste förövarnas uppsåt vara att helt eller delvis fysiskt utplåna människor med anledning av någon av ovanstående gruppstillhörigheter. Man kan säga att det finns skäl att utvidga definitionen, men att det inte är oproblemiskt. Risken är att begreppet folkmord urvattnas.

Överkursfråga:

• **Sök upp exempel på andra utrensningar, utöver Förintelsen, som kan betraktas som folkmord enligt FN:s definition. Finns det olika typer av folkmord? Sök också upp exempel på utrensningar som inte betraktas som folkmord enligt gällande definition. Jämför dina resultat.**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

Till folkmord räknas exempelvis Japans krigföring i Ostasien under andra världskriget och folkmordet i Rwanda 1994. Vad gäller t ex Kinas kulturrevolution och massmorden på tibetaner är historikerna mer osäkra. Avrättningarna och förvisningarna under Stalins tid i Sovjetunionen är exempel på massmord som inte räknas som folkmord.

- **Sverige var först i världen med ett statligt rasbiologiskt institut. 1922 öppnade detta i Uppsala. Fundera på hur det kom sig att det skedde just i Sverige. Vad tror du att det berodde på?**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

Professor Herman Lundborg räknades som en av de mest inflytelserika företrädarna för rasbiologi i världen.

- **Idag räknas rasbiologi som en förlegad och grundlös vetenskap, men när Statens institut för rasbiologi öppnade 1922 var många positiva. Diskutera om det finns några företeelser eller vetenskaper i dagens samhälle som skulle kunna komma att betraktas med tveksamma ögon i framtiden.**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

Forskningsområden som fosterdiagnostik, kloning och genmanipulering kan vara exempel.

Århundraden av utanförskap och diskriminering

- **Sverige var först i världen med ett statligt rasbiologiskt institut. 1922 öppnade detta i Uppsala. Fundera på hur det kom sig att det skedde just i Sverige. Vad tror du att det berodde på?**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

Professor Herman Lundborg räknades som en av de mest inflytelserika företrädarna för rasbiologi i världen.

- **Idag räknas rasbiologi som en förlegad och grundlös vetenskap, men när Statens institut för rasbiologi öppnade 1922 var många positiva. Diskutera om det finns några företeelser eller vetenskaper i dagens samhälle som skulle kunna komma att betraktas med tveksamma ögon i framtiden.**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

Forskningsområden som fosterdiagnostik, kloning och genmanipulering kan vara exempel.

- **Vilka andra grupper än romer blev drabbade av nazisternas förföljelser under andra världskriget? Varför just dessa grupper, tror du?**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet...

Vägledning:

T ex judar, homosexuella och funktionshindrade.

- **Vilka var de traditionella yrkena som romer och resande hade förr? Vad var anledningen till att de hade just dessa yrken?**

Läs: T ex Singoalla Millon: "Inga zigenarungar i våran skola!", samt t ex <http://www.kultur.stockholm.se/default.asp?id=12743&ptid=>

Vägledning:

Romer försörjde sig förr genom kopparslagning, förtenning, verktygsslipning, hästhandel, dansmusik och tivoliarbete. De utgjorde även reservarbetskraft för det svenska jordbruket under högsäsong. Traditionellt har romer valt yrken som går att utföra oavsett var de befinner sig.

- **Läs Singoalla Millons text och tänk dig in i situationen att du själv skulle bli utestängd från samhället och inte ha rätt till t ex utbildning. Hur skulle du uppleva detta? Hur tror du att hon upplevde det?**

Läs: T ex Singoalla Millon: "Inga zigenarungar i våran skola!"

- **Vem var Katarina Taikon?**

Läs: Katarina Taikon: Författaren

Vägledning:

Först i början av 2000-talet fick de svenska romerna ett erkännande, mycket tack vare Katarina Taikons kamp för folkgruppens berättigande i det svenska samhället på 60- och 70-talet. Det var hon som la grunden för romernas fasta boende, skolgång och för en rättvisare behandling här i landet, bland annat genom att debattera detta livligt och öppet.

- **Läs Katarina Taikons text och resonera kring Ivar Lo-Johanssons ståndpunkter kring hur romer skulle leva.**

- Vem var Ivar Lo-Johansson?
- Lista fem saker som han tyckte angående hur romer skulle leva.
- Varför tror du att han tyckte som han gjorde?

Vägledning:

Ivar Lo-Johansson var proletärförfattare som bidrog till att statarsystemet upphörde i Sverige. Vad gällde romer hade han en romantiserad hållning som innebar att han ville värna om gamla traditioner för att ”rädda det sista vandringsfolket på jorden från undergång”.

Läs: Katarina Taikon: Författaren

Överkursfråga:

- **Romerna har under många hundra år blivit förtryckta, förföljda och diskriminerade av myndigheterna.**
 - Hur har de påverkats av detta, tror du?
 - Vad betyder det för ett samhälle att ha myndigheter som behandlar alla lika?
 - Är det möjligt att ha ett samhälle som behandlar alla lika, tror du?

Läs: T ex Ragnar Gustavsson: Straffarbete och sterilisering, Soraya Post: Rätt till liv eller Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Z-registren – en skamfläck för den svenska demokratin

- **Det förekommer flera olika benämningar för romer i antologin.**
 - Lista de olika benämningarna.
 - Ta reda på var benämningarna härstammar ifrån.
 - Utred om de betecknar samma grupp eller flera olika.

Läs: T ex Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer, samt eventuellt ”Romerna i ett förändrat Europa”, Irka Cederberg, Utrikespolitiska institutet, 2004

Vägledning:

Gruppen benämns som romer, zigenare, tattare och resande. I Sverige kallades de till en början för tatarer som egentligen var namnet på ett ryskt folkslag. Detta ord blev sedan till tattare. Det engelska ordet för zigenare är gypsies och det spanska gitanos. Båda betyder egyptier. I Grekland förväxlades romer med en annan folkgrupp och kallades för atsiganoi. Detta har gett upphov till ordet cigani på de slaviska språken. På svenska blev det zigenare.

- **Romani blev ett officiellt språk i Sverige 2000.**
 - Vad har det för betydelse för en minoritet att få sitt språk erkänt som officiellt minoritetsspråk, tror du?
 - Vilka andra officiella minoritetsspråk finns i Sverige?

Läs: Text Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer

Vägledning:

Sveriges nationella minoriteter är:

- samer (samiska)
- sverigefinnar (finska)
- tornedalingar (meänkieli)
- judar (jiddisch)

- **Romani har influerat det vardagliga svenska språket.**
 - Ta reda på så många ord du kan som härstammar från romani.
 - Vilken typ av ord är det?
 - När började de användas?

Läs: Text Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer

Vägledning:

Orden tjejj, jycke, lattjo och haja är exempel på influenser från romani. Dessa ord har på svenska en slangkaraktär som saknas i ursprungsspråket.

- **Ta hjälp av Internet för att ta reda på mer om romani.**
 - Vilket är ursprunget?
 - Vilka varianter av språket finns?
 - Kan de som talar de olika varianterna förstå varandra?

Läs: Text Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer, samt eventuellt ”Romerna i ett förändrat Europa”, Irka Cederberg, Utrikespolitiska institutet, 2004

Vägledning:

Romani, som är samlingsnamnet för de olika varianterna av språket, tillhör den indoariska gruppen bland de indoeuropeiska språken. Det är besläktat med sanskrit och hindi. Ungefär 60 olika dialekter, indelade i tjugo dialektgrupper, finns. Vissa dialekter är väldigt lika, medan andra ligger mycket långt ifrån varandra.

- **Det är oklart hur många romer som finns i världen. Varför tror du att det är svårt att göra mer exakta uppskattningar om antalet?**

Läs: Text Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer

Vägledning:

En del romer vågar inte uppge sin etniska tillhörighet. Därför är det svårt att göra en uppskattning av hur många romer som finns i världen. Det är också förbjudet, enligt svensk lag, att registrera etnicitet.

- **Ta reda på varför det är förbjudet att registrera etnicitet i Sverige idag.**

Läs: Text Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer

- **Ge exempel på den svenska statens sätt att försvåra situationen för romer under århundradena och diskutera detta. Ta gärna hjälp av rapporten ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen.**

Läs: Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Före folkmordet..., Singoalla Millon: ”Inga zigenarungar i våran skola!”, Hans Calderas: Keré – hemma, Ragnar Gustavsson: Straffarbete och sterilisering, Soraya Post: Rätt till liv, Karl-Axel Jansson och Ingemar Schmid: Z-registren – en skamfläck för den svenska demokratin, Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna eller Ian Hancock: Hur ska man umgås med romer? eller ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Staten har försvårat situationen för romer t ex genom tvångsflyttning, förordningar om handel och lösdriveri, tvångsterilisering och invandringsförbud. På 1500-talet var det belagt med dödsstraff för manliga romer att uppehålla sig i landet och att det mellan 1914 och 1953 var förbjudet för romer att invandra till Sverige, vilket innebar att Sveriges gränser var stängda för romska flyktingar under andra världskriget och de nazistiska förföljelserna.

Överkursfråga:

- **På vilket sätt kan massmedia ha spelat en roll för både uppkomsten och upprätthållandet av majoritetssamhällets attityd gentemot romer? Jämför gärna med massmediernas behandling av judar före och under andra världskriget. Ta hjälp av rapporten ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen.**

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

- **Ta reda på hur mediebilderna av romer sett ut och förändrats under 1900-talet. Ta gärna hjälp av rapporten ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen.**

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Överkursfråga:

• **Bilden av romer i massmedier, forskning, litteratur och film har varit, och är fortfarande, stereotyp. Diskutera anledningarna. Ta gärna hjälp av ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen. Kan du komma på några andra minoriteter som brukar utmålas på ett stereotyp vis?**

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Den bild som formats i forskning, skönlitteratur, film och massmedier är ofta romantiserad. Under perioder har bilden dessutom präglats av rasistiska ideologier eller socialpolitiska och socialpedagogiska tankemönster. Stereotyperna är många och seglivade, och eftersom romerna själva ofta saknat möjlighet att uttrycka sig och sin identitet har majoritetssamhället i det närmast haft ensamrätt på definitionen och presentationen av romer.

• **Vilken betydelse har det för attityden gentemot romer att folkgruppens ursprung inte är helt klarlagd, tror du?**

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Det finns stora luckor i kunskapen om romers historia. Med den lösa historiska bakgrunden finns tydliga samband mellan diskriminering av romer genom historien, antiziganism och marginalisering av romer inom olika delar av samhället idag.

- **Ta reda på mer om begreppet antiziganism.**
- Vad betyder det?
- Tycker du att man tar antiziganismen på allvar idag?
- Om inte, vad tror du att det beror på?

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Antiziganism i moderna demokratier:

- **Diskutera situationen för Östeuropas romer.**

- Hur skulle situationen kunna bli bättre?
- Resonera kring hur vi i Sverige kan bidra till att förändra synen på romer och förbättra deras livssituation.

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer eller Ingrid Schiöler: Vem bryr sig egentligen?

- Efter Sovjetunionens fall har romernas situation i Östeuropa försämrats och antiziganismen har ökat. Diskriminering är mycket vanligt. Resonera kring detta. Vilka är de bakomliggande orsakerna tror du?

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer eller Ingrid Schiöler: Vem bryr sig egentligen? och <http://sv.wikipedia.org/wiki/Romer>

- Traditionellt har det inte funnits forskning kring romsk historia, ursprung och språk. Vad tror du att det spelar för roll för romernas situation?

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Det finns stora luckor i kunskapen om romers historia. Med den lösa historiska bakgrunden finns tydliga samband mellan diskriminering av romer genom historien, antiziganism och marginalisering av romer inom olika delar av samhället idag. Romers delaktighet inom universitetsvärlden är, enligt Diskrimineringsombudsmannens rapport, avgörande för framväxten av ömsesidiga kunskaper och kompetens, men den har hittills varit mycket begränsad.

Överkursfråga:

- Bilden av romer i massmedier, forskning, litteratur och film har varit, och är fortfarande, stereotyp. Diskutera anledningarna. Ta gärna hjälp av ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen. Kan du komma på några andra minoriteter som brukar utmålas på ett stereotyp vis?

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romerna och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Den bild som formats i forskning, skönlitteratur, film och massmedier är ofta romantiserad. Under perioder har bilden dessutom präglats av rasistiska ideologier eller socialpolitiska och socialpedagogiska tankemönster. Stereotyperna är många och seglivade, och eftersom romerna själva ofta saknat möjlighet att uttrycka sig och sin

identitet har majoritetssamhället i det närmast haft ensamrätt på definitionen och presentationen av romer.

• **Undersök hur någon eller några tidningar har rapporterat om romer under de senaste åren genom att göra en sökning via Internet i Mediarkivet eller Presstext, eller genom att söka direkt i någon tidnings arkiv.**

– Vad handlar artiklarna om?

– Vilken bild ger de av romer?

Läs: Irka Cederberg: Antiziganismen – hetsen mot romer

• **Diskutera romernas situation på arbetsmarknaden idag.**

– Hur ser den ut?

– Hur tror du att man skulle kunna förändra situationen?

Läs: T ex Marian Wydow: Stolthet och möjligheter och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Idag är de traditionella romska yrkena inte längre attraktiva på arbetsmarknaden, och det finns en koppling mellan romernas ställning på arbetsmarknaden och det ökade kravet på utbildning i samhället. Århundraden av diskriminering gör att romer har svårt att bryta de etablerade strukturerna som finns i majoritetssamhället, i fråga om utbildning och jobb.

• **Vad tror du behöver göras för att motverka diskriminering mot romer långsiktigt?**

Läs: Marian Wydow: Stolthet och möjligheter och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

• **Det är ovanligt att romer anmäler etnisk diskriminering. Diskutera orsakerna till detta.**

Läs: Marian Wydow: Stolthet och möjligheter och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Enligt DO kan orsakerna vara att många romer saknar kunskap om det skydd som finns och förtroende för de myndigheter som har till uppgift att handha ärenden rörande diskriminering. Många romer upplever också att DO:s möjligheter att påverka situationen är mycket begränsade.

- **Beskriv strukturell diskriminering och ge exempel på vad det kan vara. Diskutera också varför det kan vara svårt att påvisa och göra något åt strukturell diskriminering.**

Läs: Marian Wydow: Stolthet och möjligheter och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Diskriminering görs inte bara av individer, utan också av samhället institutioner, organisationer och företag. Det kallas strukturell diskriminering och handlar om bl a regler, rutiner och arbetssätt som i praktiken hindrar grupper att uppnå lika rättigheter och möjligheter.

- **Ta reda på vad positiv särbehandling är.**
 - **Vad finns det för för- respektive nackdelar med positiv särbehandling?**
 - **Diskutera hur du tror att positiv särbehandling skulle kunna hjälpa romerna.**

Läs: Marian Wydow: Stolthet och möjligheter och ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

Den ofta missgynnade ställningen inom olika samhällsområden utgör en ojämlig situation som innebär att romer idag inte har samma möjligheter som personer som tillhör det så kallade majoritetssamhället. En möjlig strategi för att skapa lika möjligheter är positiv särbehandling. Detta är dock enligt svensk lag inte tillåtet idag. I romernas fall kan det däremot möjligen anses befogat, eftersom det handlar om att låta denna missgynnade grupp komma ikapp. Därefter kan åtgärderna upphöra.

Överkursfråga:

- **Ta reda på vilka påpekandet Europarådets kommission mot rasism och liknande intolerans (ECRI) gjorde i sin rapport om Sverige år 2002, vad gäller romers ställning i landet. Diskutera vad bristerna spelar för roll för romernas situation.**

Läs: ”Diskriminering av romer i Sverige” från Diskrimineringsombudsmannen

Vägledning:

ECRI anmärker på brister vad gäller möjligheten till undervisning i hemspråk, tillgången till romanitalande lärare och utbildningsmaterial på de olika romska varieteterna, samt material för befolkningen som helhet om romsk kultur och romskt språk.

Länkar:

Forskning/dokumentation:

Rapporten "Diskriminering av romer i Sverige" från Diskrimineringsombudsmannen:
Rapport från DO:s projekt åren 2002 och 2003 om åtgärder för att förebygga och motverka etnisk diskriminering av romer.

www.kultur.stockholm.se/Nationella_Minoriteter/Pdf/roma_rapport.pdf

Immigrantinstitutet:

Forsknings- och dokumentationscentrum om invandrare, flyktingar och rasism.

www.immi.se

Mänskliga rättigheter:

Regeringens hemsida "Mänskliga rättigheter" har information om romernas situation i Sverige.

www.manskligarattigheter.gov.se

Minoriteter i Sverige:

Stockholms stads kulturförvaltning har information om minoriteter i Sverige.

<http://www.kultur.stockholm.se/default.asp?id=12724>

Allmänt om romer som minoritet i Sverige:

Stockholms stads kulturförvaltning har information om romer som minoritet, bl a om invandringen till Sverige, myndighetsåtgärder och språket.

<http://www.kultur.stockholm.se/default.asp?id=12751>

Romska organisationer:

Riksförbundet Roma International

Rikstäckande paraplyorganisation för landets inhemska romer och resande.

<http://www.riksforbundetroma.se/>

Romska ungdomsförbundet

Förbund som arbetar för att främja den romska ungdomens delaktighet i samhället.

www.rufs.org

Romskt kulturcentrum i Stockholm

Kulturinstitution och mötesplats i Gubbängen.

www.rkc.nu

É Romani Glinda

Föreningen É Romani Glinda ger ut en tidskrift som bevakar romska frågor ur ett lokalt, nationellt och internationellt perspektiv.

www.romaniglinda.se

European Roma and Travellers Forum

Internationell organisation som sammanlänkar romska NGO:s från hela Europa.

www.ertf.org

European Roma rights center

Internationell juridisk organisation som bl a bevakar romers mänskliga rättigheter.

www.errc.org

The Decade of Roma Inclusion 2005-2015

En politisk överenskommelse mellan regeringar i centrala och sydöstra Europa som syftar till att bekämpa fattigdom, exkludering och diskriminering hos den romska befolkningen.

www.romadecade.org

International Roma Women Network

Projekt som riktar sig till romska kvinnor i Central- och Östeuropa och som bevakar de mänskliga rättigheterna.

www.romawomensinitiatives.org

Nyhetsök:

PressText

Kräver medlemskap.

www.presstext.se

Mediearkivet

Kräver medlemskap.

www.retriever-info.com

Övrigt:

Podium

Bokförlag som bl a ger ut böcker översatta till romani.

www.podium.nu

Fler länktips hittar du på: www.immi.se/alfa/lit-romer.htm

Litteratur:

Book, Tommy och Stier, Jonas (2002), *Ghetton – segregerade stadsområden – ur geografiska, historiska och sociologiska perspektiv*, Aktuellt om historia 2002:2

Bruchfeld, Stéphane och Levine, Paul A (1998), *Om detta må ni berätta... En bok om Förintelsen i Europa 1933-1945* (antologi), Levande historia

Cederberg, Irka (2004), *Romerna i ett förändrat Europa*, Utrikespolitiska institutet

Cederberg, Irka (2004), *Tusen år i Europa – om romerna/zigenarna*, Utrikespolitiska institutet

Fonseca, Isabel (1995), *Begrav mig stående – Zigenarna och deras resa*, Ordfront

Lundgren, Gunilla, Taikon, Sofia och Eriksson (2005), *Sofia Z-4515*, Tranan/Podium

Fler litteraturtips hittar du på: www.immi.se/alfa/lit-romer.htm